

INGLIZ TILIDA GENDER KATEGORIYASI

Alimova Sarvinoz Sobirovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Stajyor-assistenti

Abstract: *The category of gender is not grammatical since the gender of nouns and pronouns is mainly expressed lexically in Modern English. The distinction of male, female, common and neuter correspond to the lexical meaning of the noun. The linguistics consider four natural genders to be in Modern English: 1) masculine – male sex; 2) feminine – female sex; 3) common – either sex; 4) neuter – neither sex. There are some ways of expressing masculine and feminine genders: by using different words, by adding the suffixes, by prefixing or suffixing a word denoting the sex.*

Keywords: *masculine, feminine, common, neuter*

Аннотация. *В современном английском языке категории рода грамматически не существует, так как род существительных и местоимений выражается лексически. Различия между мужским, женским и средним родом соответствуют лексическому значению слова. В современном английском языке есть четыре основных родовых понятия: мужской – относится к мужскому полу, женский – к женскому, общий – к обеим полам, средний - ни одному из полов. Существует несколько способов выражения мужского и женского полов: используя разные слова, добавляя суффиксы, используя префикс или суффикс слова, обозначающего пол.*

Ключевые слова: *мужской род, женский род, общий род, средний род*

Annotatsiya: *Zamonaviy ingliz tilida jins toifasi grammatik jihatdan mavjud emas, chunki jins ismlar va olmoshlarda leksik tarzda ifodalanadi. Erkak, ayol va o'rta jins orasidagi farqlar jinsni angaltuvchi so'zlarning leksik ma'nosiga mos keladi. Zamonaviy ingliz tilida to'rta jinsga mansublikni bildiruvchi alohida markerlar bor: masculine-erkak jinsiga, feminine - ayolga, common -umumiy ikkalasiga ham tegishli jinsdagi otlar, neuter - o'rta jins hech bir jinsga mansub emas. Erkak va ayol jinslarini ifodalashning bir necha yo'li mavjud: turli xil so'zlardan foydalanish, qo'shimchalar qo'shish, prefiks yoki suffiks yordamida.*

Kalit so'zlar: *erkak, ayol, umumiy va neytral jinslar.*

Qadimgi ingliz tilida har bir ot uchun erkak, ayol yoki o'rta deb qaraladigan grammatik jins (rod) tizimi mavjud bo'lgan, ammo o'rta ingliz tili davriga kelib ishlatilmay qolgan; shuning uchun zamonaviy ingliz tili asosan grammatik jins kategoriyasiga ega emas. Ushbu tilida erkak, ayol yoki o'rta jinslarni bildiruvchi ot turkumiga xos so'zlar mavjudki, ular tabiiy jinsga xos xususiyatlarni saqlab qoladi. Jumladan, ba'zi bir ismlar va olmoshlar (woman – ayol, daughter –qiz, husband –

er, uncle – amaki, he – u (erkak) she – u (ayol)) hamda o'rta jins olmoshlari (masalan, it – bu) bir yoki boshqa jinsdagi shaxslar yoki hayvonlarga murojaat qilish uchun ishlatiladi.

Tadqiqotchilarning fikricha, ingliz tilidan foydalanish gender neytral tilning afzalliklari ortib borayotganligi sababli rivojlandi. Hozirgi vaqtda noma'lum jinsdagi shaxsga murojaat qilishda umumiy " **he – u** " o'rniga uchinchi shaxs birlik sifatida o'rtacha "**they – ular**" keng qo'llaniladi. Ba'zi ayol shaxsidagi otlarning an'anaviy shakllari (masalan, authoress – yozuvchi, poetess – shoir ayol) ham tobora chetlab o'tilmoqda va bunday otlarning erkak shaxsidagi shakllari (author – muallif, poet – shoir) gender neytrallik bildira boshladi.

Mavzuning tarixiga nazar solganimizda, qadimgi ingliz tili zamonaviy nemis tiliga o'xshash uchta jinsdan (erkak, ayol, neytral) iborat grammatik jins tizimiga ega ekanligini kuzatamiz. XIV asrga kelib London ingliz tili grammatik maktabi otlardagi jins kategoriyasidan uzoqlashishni deyarli yakunladi[1] va zamonaviy ingliz tili so'zlarning grammatik jinsga morfologik mosligini saqlamay qoldi.[2]

Jins endi zamonaviy ingliz tilida o'zgaruvchan kategoriya pozitsiyasida emas [3], balki qadimgi ingliz tili grammatik tizimining izlari sifatida olmoshlar tizimida uchraydi. Biroq, zamonaviy ingliz tili jinsning "tabiiy" talqinini taklif qiladi [4], bu olmosh referentining jinsga, uning o'ziga xosligi yoki taxmin qilingan jinsiy xususiyatlariga asoslanishni talab qiladi. Ingliz tilida ishlatiladigan tabiiy jinsning yana bir namoyon bo'lishi – bu ma'lum bir jinsdagi odamlar yoki hayvonlar uchun maxsus nom berish uchun ba'zi ismlardan foydalanish (widow/widower (beva), postman/postwoman (pochtachi) da kuzatiladi.

Tilshunos Benjamin Vorf ingliz tilidagi grammatik jinsni yashirin grammatik kategoriya deb ta'riflagan. Uning fikricha, jins otlarga xos bo'lgan xususiyat sifatida (ularning referentlariga emas) zamonaviy ingliz tilida umuman yo'qolib ketmagan. Shuningdek, "Jeyn" kabi ismlarni va " daughter – qiz" kabi so'zlarni keltirib, odatda bunday otlar ma'ruzachi murojaat qilinayotgan shaxsni bilmasa ham jins olmoshlari bilan bog'lanishi mumkinligini aytgan. Tilshunos Robert A. Xoll bu shunchaki grammatik jinsga emas, balki tabiiy jinsga misollar, deb ta'kidlaydi, chunki qizlar har doim ayol va Jeyn ismli kishilar ayol bo'lishi katta ehtimolga ega.

Otlardagi genderlik yoki jins toifasi ikkita kontrast nuqtaga asoslangan: yuqori kontrast va pastki kontrast nuqtasi. Yuqori kontrastning umumiylikini hisobga olsak, u barcha otlarni anglatadi. Ushbu kontrast ismlarni jonli va jonsiz ismlarga ajratadi. Holbuki pastki contrast tilda qisman ishlatiladi va u faqat shaxs otlariga tegishli hisoblanadi. Bu kontrast shuningdek otlarni erkak va ayollarga xos turlarini ajratadi: masculine and feminine nouns. Ikkita kontrastning kombinatsiyasi natijasida uchinchi jins tizimi yuzaga keladi: bu neytral jinsdir.

Umuman olganda, jins – genderga ismlarning leksik ma'nosini shaxslarga ajratishda asosiy mezon sifatida nazarda tutilgan, ya'ni a boy, a man, a father kabilar

erkak jinsidagi otlarni, a girl, a woman, a mother kabilar ayol jinsidagi otlarni hamda a pen, a book, a university so`zlarini neytral jinsga tegishli deb qaraladi.

Erkak va ayol jinsidagi so`zlarni bildiruvchi otlarni ikki guruhga bo'lish mumkin: morfologik va leksik usul bilan yasalgan otlar.

1.Morfologik usul bilan hosil qilingan ismlar. Zamonaviy ingliz tilida ayol jinsiga xos so`zlarni bildirish uchun quyidagi qo'shimchalar ismlarning oxiriga qo'shiladi: emperor – empress, steward – stewardess, prince – princess, hero – heroine, usher – usherette, testator – testatrix, administrator – administratrix kabi.

Ammo shuni hisobga olish kerakki, morfologik usul erkak jinsi uchun ishlatiladigan otlarni shakllantirish uchun ham ishlatiladi:

bridegroom – bride widower – widow
kuyov – kelin beva erkak – beva ayol

2.Leksik yo'l bilan hosil qilingan ismlar. Ismlar yoki shaxsiy olmoshlarni so`z boshiga qo'shish orqali yasaladi: a boy-friend – a girlfriend, a he-cousin – a she-cousin, Mr. – Mrs/Miss/Ms, man – woman, father – mother, boy – girl, brother – sister, bachelor – spinster, king – queen kabi.

O'zaro munosabatlarga ega shaxslarni bildiruvchi ba'zi erkak va ayol juftliklari ikki jins vakillarini bildiruvchi atamalarga ega. Masalan, parent ota yoki ona so'zlari o`rnida ishlatilishi yoki sibling aka yoki singil so'zlari uchun ishlatiladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, bu o'zgarishlarning barchasi nutqning faqat yozma shaklida sodir bo'ladi. Boshqa neytral jinsdagi ismlar: artist, cook, doctor, enemy, foreigner, friend, guest, inhabitant, novelist, person, professor, servant, singer, speaker, student, teacher, typist, writer kabilar nutqning ham og`zaki ham yozma shakllarida ishlatiladi.

Bundan tashqari, erkak va ayol, o'g'il va qiz so'zlari uchun he va she keng qo'llaniladi hamda shu shaxslarning jinsini ko'rsatish uchun male va female so`zlari ishlatiladi: male student/female student. Odatda kasblar haqida gapirilganda jinsni bildiruvchi so`zni ishlatish mumkin: a male model, an engineer – a woman engineer. Shu bilan birga kasb nomlarini bildirishda neytral otlardan ham foydalaniladi: person, assistant, worker kabi. Masalan, police officer so`zini ham policeman va policewoman so`zlari o`rnida ishlatishimiz mumkin. Ingliz tilining ham Buyuk Britaniya, ham Amerika lahjalari uchun neytral so'zlar rasmiy yozuvlarda, gazetalarda, televideniye va radio nutqlarida juda ko'p qo'llanadi: chairman–chair (person), Congressman–member of Congress, foreman–supervisor, fireman–firefighter, fisherman–fisher kabilar.

Hayvonlar nomiga kelsak, ularda genderni anglatuvchi ma`lum ismlarning qo'llanishini kuzatamiz. Masalan, cock and rooster – erkak jinsidagi xo'rozni bildiradi va u haqida gapirilganda, he – u olmoshi qo'llanadi. Hen so'zi esa tovuq ma`nosini bildirib, uning o`rniga esa it – u olmoshi ishlatiladi, bu bilan uning ayol jinsini ifodalashi, ya`ni urg`ochi ekanligi tushuniladi.

Boshqa misollar: buck – doe, bull – cow, dog – bitch, gander – goose, lion – lioness, ram – ewe, stallion – mare, tiger – tigress buck kabi.

Jinsni ko'rsatish ehtiyoji kuzatilmagan ba'zi kontekstlarda he – u kishilik olmoshi ishlatiladi: Look at the little tortoise, darling. Isn't he sweet? (Kichkina toshbaqaga qarang, azizim. U shirin emasmi?)

Jonzotlar olamining boshqa vakillari, hasharotlar va jonsiz narsalarga nisbatan asosan it – u olmoshi hamda which nisbiy olmoshi birgalikda ishlatiladi,

qaysi. Bunda hayvonlarga ishora qilish uchun who – kim olmoshi ham qo'llanishi mumkin. Shu bilan birga, atributiv nisbiy gapning oldingi qismi ot bilan ifodalangan bo'lsa-da, hayvonlar yoki hasharotlarni ko'rsatib, nisbiy olmosh ham keltirilgan ba'zi holatlarga duch kelishimiz mumkin: “goldfish who swim around”, (atrofda suzayotgan oltin baliq), “bees who are busy” (band bo'lgan asalarilar)kabi.

Hayvonlarni bildiruvchi otlarning jinsini ko'rsatish uchun tegishli so'zlardan foydalanish holatlari ham muhim: buck rabbit – doe rabbit, cock pheasant – hen pheasant, fox – bitch fox, he goat – she goat, roe buck – roe doe kabi.

Shunday qilib, qadimgi ingliz tili otlarni jinslarga ajratgan bo'lsa-da, zamonaviy ingliz tili gender neytrallik kasb etuvchi otlardan foydalanish hamda ma'lum bir jins vakillarini bildiruvchi markerlangan so'zlardan foydalanishni ilgari surgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sobirovna, A. S. (2023). CATEGORY OF GRAMMATICAL NUMBER IN ENGLISH. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES, 4(12), 33-35.

2. Alimova, S. S. (2021). ONA TILI TALIMIDA TPR (BUTUNLAY JISMONIY REAKSIYA) METODINI QOLLASH (SIFAT SOZ TURKUMINI ORGANISH MISOLIDA). Интернаука, (6-2), 79-80.

3. Sobirovna, A. S. UDC 1751 STUDYING NOUNS IN THE ENGLISH LANGUAGE. MUNDARIJA*** СОДЕРЖАНИЕ*** CONTENTS TILSHUNOSLIK*** LINGUISTICS*** ЯЗЫКОЗНАНИЕ, 100.

4. Takhmina, A. (2024). THE PROCESS OF TRANSLATION AS A SPEECH COMMUNICATION TYPE. Science and innovation, 3(Special Issue 28), 369-374.

5. Камилова, С. Э., and Н. Н. Щитка. "ББК: 80я43 (5Узб) М 75 Молодая филология Узбекистана–2022. Материалы республиканской научно-практической конференции 22 февраля 2023 года. Часть I. Сборник научных статей." (2023).

6. Khonamri, F., Podpera, R., Kurilenko, V., & Obloberdiyevna, D. S. (2024). The predictive role of teaching experience in teachers' implementation of metacognitive knowledge. Journal of Education Culture and Society, 15(2), 237-247.

7. Azizi, N., Podpera, R., Stur, M., & Obloberdiyevna, D. S. (2024). The Combined Role of Extensive Reading and Extensive Viewing for Enhancing English Literature Students' Literary Appreciation and Knowledge. *Journal of Education Culture and Society*, 15(2), 441-450.,
8. Zayas, G. M., Soriano, L. E. P., Obloberdiyevn, D. S., Akimjaková, B., & Pavlíková, M. (2025). General Theoretical Notions About the Semiotics of Culture and the Arts. *Journal of Education Culture and Society*, 16(2), 711-725.
9. Marupova D. D. Alexey Nikolayevich Tolstoy's Literary Reminiscence in His Story "the Portrait" //JournalNX. – С. 1196-1199.
10. Марупова, Д. Д. (2019). " ЧЕЛОВЕЧЕСКАЯ КОМЕДИЯ" ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА КАК ЭНЦИКЛОПЕДИЯ ФРАНЦУЗСКОЙ ЖИЗНИ. In НАУЧНОЕ СООБЩЕСТВО СТУДЕНТОВ. МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ (pp. 160-165).
11. Umida, A. (2025). DEVELOPMENT OF ANALYTICAL THINKING THROUGH THE LINGUOSTYLISTIC INTERPRETATION OF THE SHORT STORY" BEAUTY OF THE DEAD". *International journal of advanced research in education, technology and management*, 4(3).
12. Abduvaxabova, U. (2024). PRAGMATIC CONTENT OF LINGUISTIC MEANS IN LITERARY TEXT. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 5(05), 12-19.
13. Алимова S. (2024). Representation of the plural in english .Новый Узбекистан: наука, образование и инновации, 1(1), 322–323. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/new-uzbekistan/article/view/32339>
14. ПСЕВДОНИМ КАК ИНСТРУМЕНТ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ЧИТАТЕЛЯ. (2025). ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'UYALAR, TAKLIFLAR VA YESHIMLAR, 7(76), 110-111. <https://uzconferences.org/index.php/uzconf/article/view/528>
15. Джамалдинова, Ш. (2022). Использование проблемной технологии обучения в литературном образовании. Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(3), 156-161.
16. Исмоилова, У., & Джамалдинова, Ш. О. (2024). ПРЕПОДАВАНИЕ И ОЦЕНКА ЭМОЦИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ. *World of Scientific news in Science*, 2(2), 413-419.
17. Djamaldinova, Shaxlo (2025) TIBBIYOT OLIYGOHI TALABALARINI EMOTSIONAL VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5 (10). pp. 457-462. ISSN 2181-1342

18. Юнусова, Р., & Джамалдинова, Ш. О. (2025). РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ВРАЧА. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(2), 154-157.

19. Джамалдинова, Ш. (2023). Словарная работа на уроках русского языка в целях повышения речевой культуры. Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(2), 53–55. <https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp53-55>

20. Джамалдинова, Ш. (2020). Применение элементов проблемного обучения на уроках литературы (на примере эпоса «Равшан»). in Library, 20(1), 140-144.

21. DJAMALDINOVA, S. (2020). THE AGONY OF LONGING. Journal of Critical Reviews, (18), 2004-2008.

22. Джамалдинова, Ш. О. ПРИМЕНЕНИЕ АРТ-ТЕРАПИИ ДЛЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИСЦЕЛЕНИЯ И ЛИЧНОСТНОГО РОСТА ПАЦИЕНТОВ. Редакционная коллегия выпуска, 114.

23. ДЖАМАЛДИНОВА, Ш. РОЛЬ СИМУЛЯЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ В РАЗВИТИИ БУДУЩЕЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПРАКТИКИ. Ижевская государственная медицинская академия КОНФЕРЕНЦИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ Ижевск, 25 ноября–28 декабря 2024 года Организаторы: Министерство здравоохранения РФ Ижевская государственная медицинская академия.

24. Джамалдинова, Ш. О. РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ.

25. ДЖАМАЛДИНОВА, Ш. О 'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XAVARLARI, 2020,[1/3] ISSN 2181-7324. ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ ВЕСТНИК НУУз.

26. Rafieva, B., & Djamalidinova, S. Scientific Approaches to Improving the Educational System. International Journal of Trend in Scientific Research and Development.

27. Zarina Boboxonovna, D. (2025). O'ZBEK VA RUS TILLARIDA NISBIY SIFATLAR SINONIMIYASI. Advances in Science and Education, 1(06), 3-6. <https://doi.org/10.70728/edu.v01.i06.001>